

Na čem závisí rozhodování voličů během ekonomické reformy?

Eva KOLCUNOVÁ – Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava (Eva.Kolcunova@vsb.cz)

Je známo, že chování, resp. rozhodování ekonomických subjektů-voličů je ovlivněno ekonomickou situací, která se během transformace mění. Přitom vnímání dynamiky ekonomických podmínek, a tudíž i reakce voličů na tyto změny nejsou jednoznačné. Odtud také plyne zajímavost a přitažlivost této problematiky.

Voliči berou do úvahy faktory, jako jsou:

- mezičasový charakter jejich hlasování,
- kredibilita vlády,
- přínosy, resp. náklady, kterými reforma ovlivňuje životní úroveň voličů.

V důsledku reformy zákonitě určité skupiny obyvatelstva „vyhrávají“, jiné „prohrávají“. Převládá názor, že nakonec většina vyhrává. Teoretikové reformem většinou pracují s předpokladem, že z dlouhodobého hlediska společenské přínosy reformy kompenzují náklady, které jsou s touto reformou spojeny.

Teoretické analýzy reformem z hlediska chování voličů čelí následujícím výzvám: Existuje tzv. paradox reformem. Jestliže jsou reformy všeobecně chápány jako společensko-ekonomický jev užitečný pro většinu společnosti, proč nemívají podporu většiny, případně se stávají objektem všeobecného odporu? Odtud plyne zákonitě další otázka: kdo a proč svým odmítavým postojem ohrožuje průběh reformem? Mohou to být široké vrstvy obyvatelstva, ale také lobby.

Značná pozornost je věnována tzv. krátkozrakosti voličů. Vysvětlení tohoto jevu souvisí s faktem, že reformy krátkodobě těžce dopadají zejména na sociálně slabé skupiny obyvatelstva. Pro tyto skupiny je těžké podporovat reformu ve jménu budoucích – a z jejich hlediska nejistých – přínosů. Za určitých okolností může mít voličská krátkozrakost chronický charakter a bývá živnou půdou pro populismus. Názorové proudy, které voličskou krátkozrakost neakceptují, se odvolávají na následující situace: 1. demokracie je omezena autoritativním režimem a obyvatelstvo nemá možnost reformu odmítnout, 2. voliči si uvědomují, že je země v krizi a že jejich podpora reformy je důležitá.

Nejednoznačné přijímání reformem souvisí především s náklady, které reforma obyvatelstvu přináší. Řada přístupů odmítá názor, že reformy doprovázejí pouze krátkodobé náklady. Tato rozdílnost přístupů vyplývá z odlišné interpretace a hodnocení ekonomických změn, které reformy vyvolávají. Jeden z přístupů např. toleruje ekonomickou stagnaci během reformy s odůvodněním, že odklad reformy by situaci ještě více zhoršil. Jiný přístup hodnotí ekonomický pokles jako důvod k optimismu pro budoucnost. Důležité také je, jak obyvatelstvo vnímá přerozdělovací aspekty reformem a jejich dopad na svou životní úroveň.

Logicky se předpokládá, že se hodnocení a vnímání reformem, resp. jejich sociálně-ekonomických dopadů odrazí na voličských preferencích. Jinak hodnotí chování voličů zastánci voličské krátkozrakosti, jinak její odpůrci. V prvním případě se vychází z axiomu, že vlády získávají nebo ztrácejí voliče v závislosti na ekonomických výsledcích svého politického působení. Rozhodování voličů však často závisí nejen na ekonomické situaci minulého období, ale odráží i jiné typy vlivů.

Existuje několik modelů ekonomického hlasování. Uvedme stručně jejich podstatu.

Model standardní ekonomické volby

Pracuje s předpokladem, že voliči vládu podporují, pokud se ekonomická situace zlepšuje. V opačném případě se stavějí proti vládě.

Model mezičasového výběru

V rámci tohoto modelu je analyzováno několik předpokladů:

1. jestliže se „dnes“ ekonomická situace v důsledku reformy zhorší,lepší se v budoucnu. Tento předpoklad argumentuje, resp. se teoreticky zaštiťuje *J*-křivkou;
2. jestliže obtížná ekonomická situace v současnosti vyvolává optimistická očekávání do budoucnosti, pak existuje i inverzní vztah: jestliže se ekonomická situace během reformy „nápadně“ zlepšuje, pak obyvatelstvo dedukuje, že se reforma nepovedla, a zaujímá pesimistický postoj vůči budoucnosti a opoziční postoj vůči vládě.

Model, který pojímá vládu jako „lék“ na ekonomické problémy

Tento model pracuje s předpokladem, že obyvatelstvo přisuzuje vládě odpovědnost za ekonomickou situaci, což se vztahuje i na minulou vládu. Probíhající reformy nejsou považovány za příčinu ekonomických problémů, nýbrž za jejich důsledek. V tom případě bude současná vláda podporována navzdory zhoršování ekonomické situace a program reforem je považován za lék.

Nakonec si povšimněme souvislosti mezi ekonomickou volbou obyvatel a změnami jejich blahobytu, resp. přerozdělování v důsledku reformy. Ekonomická volba odráží nejen vnímání individuálního blahobytu obyvatelstva, ale i srovnávání ekonomické situace s ostatními členy společnosti. Svou roli zde hraje očekávaná nebo skutečná kompenzace ztrát blahobytu v důsledku reforem. Redistribuční efekty reforem dopadající na obyvatelstvo mohou podporu vládě účinně determinovat.

LITERATURA

- ARROW, K. (1963): *Social choice and individual values*. Wiley, New York, 1963.
- BOURSIN, J. L. (1995): *Des préférences individuelles aux choix collectifs*. Paris, Economica, 1995.
- FAVRE, P. (1976): *La Décision de majorité*. Paris, Presses de la FNSP, 1976.
- OCDE (1995): La distribution des revenus dans les pays de l'OCDE. *Études de politique sociale*, no. 18, 1995.
- PRZEWORSKI, A. – BUENDIA, J. (1998): La transition de l'Europe centrale et orientale vers l'économie de marché: bilan. *Reflets et perspectives de la vie économique*, 1998, no. 2, pp. 1–9.
- SCHELLING, T. C. (1978): *Micromotives and macrobehavior*. Norton, N. Y., 1978. trad. fr. *La tyrannie des petites décisions*. PUF, Paris, 1980.
- STOKES, S. – PRZEWORSKI, A. – BUENDÍA, J. (1998): Transition vers l'économie de marché et plans d'ajustement: l'électeur sanctionne-t-il le gouvernement? *Science économique*, Juin 1998, no. 2572, pp. 14–20.
- STOKES, S. C. (1997): Doit-on s'inquiéter des déséquilibres extérieurs de l'Europe de l'Est? *Problèmes économiques*, Avril 1997, no. 2538, pp. 9–10.
- SUHRCKE, M. (2000): Le cas des pays en transition. *Problèmes économiques*, Octobre 2000, no. 2684, pp. 6–7.
- WOLFELSPERGER, A. (1980): *Économie des inégalité de revenus*. Paris, PUF, 1980.

SUMMARY

JEL Classification: D72, P26

Keywords: reform paradox – myopic voter – reform costs – models of voting

Economic Reform and Voter Preference?

Eva KOLCUNOVÁ – Faculty of Economics, Technical University of Ostrava (Eva.Kolcunova@vsb.cz)

The paper looks at various theoretical approaches that attempt to analyze voter's decision making during periods of economic transition. Reform paradox, myopic voter, reform costs and the social-economic effect of reforms on voters' preferences are discussed.

The author reviews several models of voting, such as: the model of standard economic choice, the model of inter-temporal voting, and a model that takes government as the antidote to the economy.